

Милорад Михајловић

Аутентично сведочанство револуционарног времена

Крајем новембра и почетком децембра Народни музеј је у просторијама Галерије приказао изузетно значајну и занимљиву изложбу под називом „СЛОВЕНАЧКА ПАРТИЗАНСКА ГРАФИКА“, која је остварена као вид међурејубличке културне сарадње. Садржину ове ликовне манифестације сачињавали су радови, из збирке Музеја људске револуције Словеније у Љубљани, познатих словеначких сликара, настала на ослободеној територији или у заробљеничким логорима током борбе за ослобођење словеначког народа од фашистичког окупатора. Изложена су била ратна дела истакнутих словеначких сликара Франца Михелича, Божидара Јакца, Ни колаја Пирната, браће Видмар, Вита Глобочника и других аутора бораца.

Словеначка партизанска графика је настојала у тешким ратним данима борбе за слободу и представљала логичан наставак предратне словеначке графике са социјалном тематиком коју су радили исти ови сликари. У ратним условима, инспирисани стварношћу окрутног и злочиначког рата они су наставили своје стварање обогативши га новим темама и новим ликовним изразом. Њихова уметничка активност, посебно после капитулације Италије 1943. године, манифестовала се на више начина. Упоредо са осталим културним радницима Словеније који су приступили партизанском покрету, они су идејама и сликом уграђивали свој допринос

борби за слободу и друштвено-економски положај словеначког народа.

Графичка техника рада је прихваћена, прво услед непостојања другог материјала, а потом и због своје комуникативности и експанзивности, а делимично и због ранијег одређења уметника. Цртеж је због своје непостојаности временом замењиван, кад су могућности то дозвољавале, једноставнијим графичким техникама (линорез, дрворез) а потом и технолошки савршенијим и компликованијим техникама (литографија, сува игла). Алат су обично сами сликари израђивали у партизанским радионицама и штампаријама.

На слободној територији сликари су радили илустрације за партизанску штампу, плакате и графичке мапе. Међу многобројним делима те врсте најквалитетније су графичке мапе „Наша борба“ коју су заједнички израдили Николај Пирнат и Франце Михелич, „Домови, шуме, гамнице“ Николаја Пирната и „У име Христових рана“ Клеменчића-Маја. Током рата су припремљене а после рата издате мапе „Херрволк“ Вита Глобочника и „Крваво братство“ Франца Михелича. Затим су приређивали изложбе на којима су излагали своја дела, бавили се педагошком делатношћу по школама и организовањем културног живота на слободној територији. Њихова дела представљала су извор надахнућа за даљу и још доследнију борбу за слободу.

Несумњиво, сва ова ратна дела поред естетске имају и значајну документарну вредност. Словеначки историчари уметности успостављају за ова дела категорију уметничка документарност настојени да у оквиру ње свако дело посебно вреднују. У ствари, сликари су једним реалистичко-дескриптивним стилем, исликавали актуелне партизанске мотиве. Тако су настајала аутентиврсте жанр сцене ратног времена, буду уметнички исказане. Тако су настајала аутентична сведочанства револуционарне борбе словеначког народа. Сва ова дела одликују се једноставношћу, промишљеним композицијским решењима, усклађеним тонским контрастима, понекад тежњом за монументализирањем али и избегавањем лажне монументалности и пропагандног плакатизма.

Од свих радова на изложби пажњу су највише привлачила дела познатог словеначког сликара Божидара Јакца, учесника словеначке делегације на Другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу. Његови цртежи, графике, пастели, су Драгоцени документи — сведочанства јед-

ног времена исказана поетским сликарским језиком. Радове Франца Михелича, који садрже у себи, чини се, највише документарности, карактерише и присуство алегоричких тенденција. Браћа Видмар су изразити дескриптивци: Нанде наклоњен истраживању светлосних контраста а Драго експресивности. Графике Николаја Пирната су потресне слике страдања и борбе његовог народа и садрже у себи највише симболике. Остали сликари су стварали углавном под утицајем ових уметника, посебно Николаја Пирната.

С правом се сматра да су ова ратна дела иницирала и изродила познату и у свету признату савремену љубљанску графичку школу. Тако је словеначка графика, зачета у предратном сликарству са социјалном тематиком, имала свој развојни пут у данима борбе за слободу и друштвено-економски преображај, а у новим условима доживела потпун процват и ванредан успех у стваралачтву млађе генерације.

По
ве
ља

Иве Шубиц — Спаљено, 1945.

Николај Пирнат — Децу, жене, старце терали су од куће

Иван Сельак — Чопич,
Бегство, 1943.

Франце Михелић, свирач 1944.

